

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Турченко Є. І.

Сьогодні Україна демонструє не найкращі показники розвитку інноваційної діяльності, що наглядно демонструють світові та європейські рейтинги.

Обраний Україною євроінтеграційний шлях зумовлює необхідність зближення та інтеграції національної економіки до економічних систем держав-членів Європейського Союзу, запровадження європейської моделі інноваційного розвитку, гармонізації та адаптації національного законодавства в інноваційній сфері з європейським законодавством та міжнародними угодами щодо забезпечення міжнародної науково-технологічної кооперації.

У статті досліджуються засади регулювання та розвитку інноваційної діяльності в Європейському союзі та Україні, засади та напрями співробітництва України та Європейського союзу в інноваційній сфері, зокрема щодо сприяння розвитку інноваційної діяльності через створення інноваційної інфраструктури.

Автором доводиться, що розбудова інноваційної моделі економіки можлива через розроблення багатопланового всебічного комплексу заходів не тільки нормативного характеру шляхом вдосконалення правового регулювання інноваційної діяльності, а і організаційного характеру шляхом формування інноваційної інфраструктури, створення нових форм інноваційних підприємств, що забезпечить результативність впровадження інноваційних ідей у виробництво.

Автором проведений аналіз законодавчої бази, практики функціонування різних форм інноваційних підприємств в державах-членах ЄС і в Україні, зокрема наукових парків та інкубаторів.

Зроблені такі висновки. Інноваційна модель економіки через проведення загальних структурних інноваційних перетворень може як забезпечити підвищення інвестиційної привабливості держави загалом, так і створити додаткові стимули для інвесторів, які вкладають кошти в інноваційну сферу на міжнародному, національному і локальному рівнях;

На відміну від інкубатора, який надає різноманітні інформаційні, консультативні послуги, доступ до приміщення й устаткування тощо на певний інкубаційний період новим інноваційним структурам, що знаходяться на стадії виникнення та становлення,

науковий парк здійснює повний комплекс заходів, спрямованих на інтенсифікацію процесів створення інновацій, створення, розроблення нових видів інноваційного продукту, їх комерціалізацію, організацію та забезпечення їх виробництва, в т.ч. на підтримку наявних інноваційних структур та створення нових суб'єктів інноваційної інфраструктури.

Україна має знайти баланс між інтеграцією технологій, інвестиціями в людський капітал та інноваційною системою. Тільки в синергії усіх складових частин (стабільна сучасна законодавча база, соціально-політична стабільність, розгалужена інноваційна інфраструктура, розвиток всіх сфер економічної діяльності, розвиток людського капіталу) можливе підвищення конкурентоспроможності держави, зростання добробуту населення.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна політика, інноваційний розвиток, інновація, євроінтеграційні процеси, суб'єкти інноваційної діяльності, науковий парк.

Turchenko Ye. I. Cooperation between Ukraine and the European Union in the innovation field

To date Ukraine does not demonstrate the best results in developing the innovative activity which is clearly demonstrated by the world and European ratings.

The European integration way chosen by Ukraine determines the necessity of rapprochement and integration of the national economics with the economic systems of the member states of the European Union, the introduction of the European model of innovative development, the harmonization and adaptation of national legislation in the innovation field with European legislation and international agreements concerning the provision with the international scientific and technological cooperation.

The article investigates the principles of regulation and development of innovative activity in the European Union and Ukraine, the principles and directions of collaboration between Ukraine and the European Union in the innovation field, in particular, concerning the assistance for the development of innovative activity through the creation of innovative infrastructure.

The author proves that the development of an innovative model of economics is possible through the development of a multilayer comprehensive complex of measures not

only of a normative nature by improving the legal regulation of the innovative activity, but also of an organizational nature by forming an innovative infrastructure, creating new forms of innovative enterprises, which will ensure the effectiveness of the introduction of innovative ideas into production.

The legislative framework, the practice of functioning of various forms of innovative enterprises in the EU member states and in Ukraine, in particular, science parks and incubators were analysed by the author.

The following conclusions were made. An innovative model of economics through the implementation of general structural innovation transformations can ensure both an increase in the investment attractiveness of the state in general and create additional incentives for investors who invest in the innovation sphere at the international, national and local levels.

Unlike the incubator which provides various informational and advisory services, access to premises and equipment, etc. for a certain incubation period to new innovative structures that are at the stage of emergence and formation, a science park carries out a full range of activities aimed at intensifying the processes of creating innovations, creation and development of new types of innovative product, their commercialization, organization and provision of their production, including for the support of existing innovative structures and the creation of new entities of the innovative infrastructure.

Ukraine must find a balance between technology integration, investment in human capital and innovation system. Only in the synergy of all components (stable modern legislative framework, socio-political stability, extensive innovative infrastructure, development of all spheres of economic activity, development of human capital) it is possible to increase the competitiveness of the state and the welfare of the population.

Key words: *innovative activity, innovation policy, innovation development, innovation, eurointegration processes, subjects of innovative activity, scientific park.*

Постановка проблеми та її актуальність. Не можна не погодитися з думкою, висловленою ще в 2013 році міністром закордонних справ Швеції К. Більдтом, що сучасна Європа повинна бути континентом «без розділових ліній, де люди, ідеї, торгівля та інвестиції можуть вільно рухатися через все більш нівельовані кордони. Це зробило б Європу та її людей більш заможними, налаштованими на інновації та забезпеченими» [1].

Загальною тенденцією розвитку національних економік Європи на сьогодні є впровадження інноваційної моделі, що характеризується послідовною сталою державною інноваційною політикою, розвитком та стимулюванням інноваційного

національного потенціалу, налагодженими партнерськими відносинами між владою, приватним, науково-дослідним та освітнім секторами, сприянням комерціалізації інновацій, наявним прозорим та ефективним законодавством у сфері інтелектуальної власності [2, с. 240], що, в свою чергу, дозволяє істотно збільшити обсяги та якість виробництва та споживання, підвищити продуктивність праці, конкурентоспроможність продукції.

На жаль, на сьогодні Україна демонструє не найкращі показники розвитку інноваційної діяльності.

Найбільш авторитетними рейтинговими оцінками щодо конкурентоспроможності країн є дослідження Всесвітнього економічного форуму (WEF) та Інституту розвитку менеджменту (IMD), які представляють два індекси: Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) та Індекс конкурентоспроможності бізнесу (Business Competitiveness Index, BCI). Так, за даними Звіту про глобальну конкурентоспроможність WEF 2017-2018 років, Україна посіла серед 137 досліджуваних держав у підсумку та за рівнем готовності до адаптації технологій та інновацій 81 місце, піднявшись на чотири позиції. В контексті даного дослідження зазначимо посередній рейтинг України за показником «Інновації» та низький за показником «Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері досліджень і розробок», «Технологічна готовність», «Іноземні інвестиції та трансфер технологій».

Зазначимо також провідні позиції європейських держав. У відповідному Звіті 2020 року WEF серед країн з добре розвиненою мережею державних установ, що формують політику держави в сферах науки, технологій та інновацій та тісно співпрацюють з дослідницькими установами та приватним сектором для реалізації інноваційної політики, виділив Фінляндію та Швецію [3, с.10]. Рейтинг 2021 року взагалі очолили європейські держави: Швейцарія (1 місце), Швеція (2 місце), Данія (3 місце), Нідерланди (4 місце). Серед визначальних факторів конкурентоспроможності, передусім, наявність інновацій та підтримуюча політика.

У Звіті IMD «Рейтинг глобальної конкурентоспроможності 2021», що оцінює 64 країни на основі 330 критеріїв, 20 різних індикаторів з чотирьох ключових аспектів економічного життя країн та критеріїв, що відображали важливість досягнення Цілей сталого розвитку ООН, Україна зміцнила свої позиції і посіла 54-те місце (у 2017 році – 60-те).

У Глобальному індексу інновацій (Global Innovation Index) 2021 року, в якому порівнюється інноваційна діяльність 132 країн та економік світу

і який останнє десятиріччя очолює Швейцарія, Україна посіла 49 місце, у 2020 році – це була 45 позиція [4], найвищу позицію за останні десять років Україна займала у 2018 році – 43 місце (з європейських держав у п'ятірку лідерів за останні десять років традиційно входять Швеція та Велика Британія) [5].

У рейтингу інноваційних економік агенції Bloomberg, до складових частин якого входять продуктивність праці, патентна активність, ефективність вищої освіти, виробництво з доданою вартістю або технологічні можливості, інтенсивність досліджень і розробок, концентрація дослідників, проникнення високих технологій або кількість високотехнологічних підприємств, за період 2015-2021 роки втратила 25 сходинок і на сьогодні займає 58 позицію з 60 країн, ще в 2018 році Україна займала 53 позицію [6].

В індексу інновацій Європейського інноваційного табла, що включає дані щодо держав ЄС, держав-кандидатів на вступ до ЄС та деяких інших держав, у 2021 році Україна посіла 34 місце, хоча покомпонентний аналіз засвідчує наявність в державі значних нереалізованих можливостей інноваційного розвитку, особливо щодо комерціалізації нововведень і у сфері захисту прав на інтелектуальну власність. Загалом ж рейтинг демонструє зростання інноваційного потенціалу Європи порівняно з 2014 року на 12,5%, традиційно очолюють рейтинг Швеція, Фінляндія, Данія, Швейцарія і Бельгія, в лідерах також Німеччина, Франція, Велика Британія, Нідерланди, Норвегія [7].

Поява нових технологій і глобалізація економіки, обмеженість національних бюджетів зумовлюють підвищення ролі регіонів у здійсненні економічної діяльності, створення мережі інноваційних регіонів для розробки й обміну досвідом щодо інноваційних стратегій, посилення ролі регіонального та субрегіонального науково-технічного та інноваційного співробітництва.

Обраний Україною євроінтеграційний шлях обумовлює необхідність зближення та інтеграції національної економіки до економічних систем держав-членів Європейського Союзу, запровадження європейської моделі інноваційного розвитку, гармонізації та адаптації національного законодавства в інноваційній сфері з європейським законодавством та міжнародними угодами щодо забезпечення міжнародної науково-технологічної кооперації. Експерти наголошують на тому, що пріоритетним напрямом інноваційної політики має стати інтегрування української економіки до європейської мережі трансферу технологій, зав-

дяки чому Україна матиме можливості формування стратегічних альянсів із провідними операторами інноваційного ринку, залучення інвестиції тощо [8].

Як зауважує Д. Бобровник, на сьогодні для забезпечення інноваційного зростання необхідним є підтримка відкритих інновацій, пов'язаних з масовим аутсорсингом, мережевої моделі інновацій, коли вони створюються спільно учасниками різних мережевих спільнот, що вступають у відносини колаборації (collaborative innovation networks), під якою розуміють «процес формальних та неформальних узгоджень між автономними гравцями, в ході якого вони створюють спільні правила і організації для регулювання своїх взаємодій і напрямків діяльності або вирішують об'єднують їх завдання» [9]. При цьому автор вважає, що «колаборація» представляє не тільки вищу, інтерактивну форму кооперації, а і яскраво відображає сутність характеру взаємин, що в історичній ретроспективі склалися в лабораторіях американської Кремнієвої долини [10, с. 63].

За підтримки Єврокомісії вже створені і успішно функціонують незалежні консультаційні організації у сфері технологій та бізнесу (центри з поширення інновацій), що надають допомогу інноваційному бізнесу щодо трансферу технологій; комерціалізації результатів наукової діяльності, включаючи питання інтелектуальної власності; розвиток адаптаційних можливостей компаній до нової технології, в тому числі шляхом об'єднання потенційних партнерів співробітництва; здійснення транснаціональних інноваційних ініціатив; поширення інформації про інноваційну політику ЄС [11, с. 175].

На формування «відкритих інновацій» спрямована і діяльність кластерів, «регіональних центрів концентрації і спеціалізованих компаній, пов'язаних один з одним численними каналами, що створюють сприятливе середовище для інновацій, сприяють усуненню перешкод для перетворення нових ідей у нові продукти і отриманню максимальної вигоди від глобалізації» [12].

Розглянемо один з напрямів співробітництва України та Європейського союзу щодо сприяння розвитку інноваційної діяльності, створенню інноваційної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем створення, функціонування та розвитку наукових парків здійснюються багатьма українськими і зарубіжними науковцями, представниками як економічної, так і юридичної науки. Так, питання інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки України розглядаються

такими науковцями, як: І. Бродюк, В. Вовк, А. Гречан, М. Денисенко, О. Зельдіна, І. Єпіфанова, К. Крамаренко, І. Лицур, О. Наконечна, Л. Некрасова, О. Романко, Ю. Серебрякова, О. Сливінська, О. Смітюх, Р. Топіна, Ульянченко, М. Усманова, Н. Юрчук та ін.; проблеми ефективності забезпечення інноваційного розвитку національної економіки досліджувалися В. Готрою, Б. Гриньовим, А. Дегтярем, О. Кірдіним, О. Колесником, С. Ревуцьким, В. Татаренком, О. Христенко. Питання правового регулювання, тенденції та проблеми здійснення інноваційної діяльності досліджували такі автори, як: І. Багрова, Ю. Георгієвський, Г. Єршова, О. Черевко, А. Яковлев.

Серед науковців, які займалися проблематикою створення та діяльності суб'єктів інноваційної діяльності загалом та наукових парків зокрема, варто назвати таких учених-юристів, як В. Алімова, О. Амосова, Ю. Атаманова, Г. Атаманчук, В. Бесєдіна, С. Біла, А. Білик, М. Борисенко, В. Воронова, В. Воротіна, М. Гаман, А. Дегтяр, А. Зеліско, В. Золотарьова, І. Коваль, В. Корнієнко, В. Кохан, О. Куцурабова-Шевченко, І. Лукінова, М. Мартиненко, А. Мерзляк, А. Митник, О. Мордвінова, О. Орлюк, М. Павловський, Б. Падучака, Н. Рязанова, Ю. Ульяненко, М. Чумаченко, Н. Щербакова та інших.

Узагальненню і розвитку теоретичних основ та практичного досвіду функціонування наукових, технологічних парків, кластерів, вільних економічних зон в Україні та закордоном присвячені дослідження науковців-економістів В. Андріянова, В. Барабаша, Т. Бережної, В. Васенка, А. Землянкіна, М. Ільченка, А. Катца, В. Куриляка, В. Ляшенка, О. Мазура, І. Підоричевої, В. Шовкялюка та інших.

Метою статті є аналіз засад регулювання та розвитку інноваційної діяльності в Європейському союзі та Україні, напрямів співробітництва України та Європейського союзу в інноваційній сфері, зокрема щодо сприяння розвитку інноваційної діяльності через створення інноваційної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Розширення Євросоюзу на початку 2000-х років зумовило необхідність пошуку нових напрямів розвитку інноваційної політики і вже прийнята в 2000 р. Лісабонська стратегія розвитку ЄС «Інноваційна політики: сучасні підходи в контексті Лісабонської стратегії» поставила за мету побудувати до 2010 року найбільш конкурентоспроможну економіку, засновану на знаннях. Відповідно, визначалися такі пріоритети, як поліпшення інноваційного середовища

шляхом посилення інноваційної складової по всіх напрямках національних політик, стимулювання ринкового попиту на інновації, інновацій у держсекторі, посилення регіональної інноваційної політики. Основний наголос на знання, інновації та оптимізацію людського капіталу робиться і в оновленій Лісабонській стратегії (2005) [13].

В 2007 р. в документі «Наукова Європа в глобальному світі» [14] були визначені основні сфери суспільного життя, в яких очікується найбільший попит на наукові дослідження і, відповідно, внесок науки та нових технологій до 2020 року.

З березня 2010 року забезпечення інноваційного розвитку Європейського Союзу відбувається відповідно до Стратегії розвитку «Європа-2020» [15], пріоритетом якої є інтелектуальне зростання, тобто розвиток економіки, що ґрунтується на знаннях. Однією з ініціатив, що реалізується в межах Стратегії, є інноваційний союз, покликаний переорієнтувати політики досліджень та інновацій на нові виклики, посилити всі ланки інноваційного ланцюга, поліпшити рамкові умови і доступ до фінансування науково-дослідних робіт з метою перетворення новаторських ідей у вироби та послуги, які забезпечують зростання та зайнятість.

Стратегія «Європа-2020» виходить з того, що для забезпечення сталого розвитку Європа сьогодні потребує співпраці як ніколи раніше, адже жодна європейська держава не здатна самостійно протистояти глобальній конкуренції, долати світові виклики. Європейська Рада зазначала, що при реалізації Стратегії необхідно «концентруватися на ключових сферах, щодо яких потрібно діяти: знання та інновації, більш стала економіка, вища зайнятість та соціальне залучення» [16].

Нагадаємо, що Eurostat тлумачить інноваційну діяльність достатньо широко, і відносить до неї всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні заходи, які впроваджують або мають на меті впровадити інновації, в т.ч. і дослідження та розробки (R&D), які безпосередньо не пов'язані з розробкою конкретних інновацій [17].

Рамкова програма ЄС з науково-технологічного та інноваційного розвитку «Горизонт-2020» наголошує на необхідності віддання пріоритетів високоефективним еко-, нано-, біо- та інфотехнологіям, зосередженим на вирішенні соціальних та глобальних проблем; подоланні перешкод в організації співробітництва між державами через створення багатонаціональних консорціумів із залученням дослідників з різних країн; різноманітними організаціями (ЗВО, науковими центрами, комерційними та приватними підприємствами,

фінансовими фондами), що сприятиме розвитку циркуляції інформації, знань та технологій.

В європейських країнах з розвинутою інноваційною моделлю економіки (Німеччина, Франція, Велика Британія, Нідерланди, Іспанія) на державному рівні створені ефективні правові та економічні механізми взаємодії великих, середніх, малих інноваційних підприємств та інвесторів. Як зазначає О. Голиченко, вирішальним фактором для забезпечення ефективності такої взаємодії є те, що держава формує «мотиваційну основу діяльності елементів системи, багатьох ресурсів і інститутів національної інноваційної системи, надає доступ до них, постає каталізатором процесів національної інноваційної системи як партнер, що знижує інноваційні ризики» [18, с. 41].

Програми держав-членів ЄС у сфері сприяння комерціалізації результатів інноваційної діяльності, як правило, спрямовані, окрім напрацювання нових бізнес-напрямів та засобів для комерційного застосування результатів науково-дослідної діяльності, на підтримку створення нових малих інноваційних підприємств при науково-дослідних установах [19, с. 31].

При цьому за статистикою в Україні спостерігається стрімке зниження кількості інноваційно активних підприємств. Так, за даними статистичного збірника «Наукова та інноваційна діяльність України за 2020 рік» [20, с. 171], в 2016-2018 роках кількість інноваційно активних підприємств становила 8173, що складало 28,1% до загальної кількості підприємств, а в 2018-2020 роках ці показники становили тільки 2283 та 8,5 відповідно.

Як представляється, розбудова інноваційної моделі економіки можлива через розроблення багатозарового всебічного комплексу заходів не тільки нормативного характеру шляхом вдосконалення правового регулювання інноваційної діяльності, а і організаційного характеру шляхом формування інноваційної інфраструктури, створення нових форм інноваційних підприємств, що забезпечить результативність впровадження інноваційних ідей у виробництво.

В Україні сьогодні активно формується законодавча база у сфері інноваційної діяльності, розробляються стратегії інноваційного розвитку. Зокрема, на законодавчому рівні в Україні інноваційна діяльність регулюється Господарським кодексом України, Законами України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» тощо.

З 2002 року були розроблені та затверджені Концептуальні принципи стратегії економічного й соціального розвитку України на 2002-2011 роки, Стратегія економічного й соціального розвитку України «По напрямку європейської інтеграції» на 2004-2015 роки, Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів, Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, розробляються Стратегія розвитку промислового комплексу України, Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України до 2026 року, Стратегія низьковуглецевого розвитку до 2050 року. Але для успішного забезпечення інноваційного розвитку необхідно мати цілісну нормативно-правову базу регулювання інноваційної діяльності.

Стратегічна мета з формування в Україні економіки, що базується на знаннях та інноваціях, передбачена також і Планом заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 [21].

Щодо самої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, ратифікованої Законом України № 1678-VII від 16.09.2014 року [22], то в загальній статті 343 передбачається, що Україна та ЄС сприяють процесу економічних реформ шляхом співробітництва в напрямку покращення розуміння основоположних принципів функціонування їхніх економік, а також формулювання і реалізації ринкової економічної політики.

Відповідно до статті 374 передбачається розвиток та посилення наукового та технологічного співробітництва з метою як наукового розвитку як такого, так і зміцнення наукового потенціалу для вирішення національних та глобальних викликів, накопичення та обміну науковою інформацією, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності Сторін шляхом розширення можливостей їх економіки щодо набуття та використання знань для комерціалізації нових продуктів та послуг.

Стаття 375 додатково вказує, що співробітництво враховує також діючі рамки співробітництва, встановлені Угодою про співробітництво у сфері науки і технологій між Україною та Європейським Співтовариством (ратифікованою Законом № 368-

IV від 25.12.2002 року), метою якої є заохочення, розвиток, сприяння спільній діяльності в галузі науково-технологічних досліджень і розробок, що становлять взаємний інтерес, а також загальну мету України до поступового наближення до політики та права ЄС у сфері науки і технологій, залучення до Європейського дослідницького простору.

Пункт d) статті 379 визначає в якості мети такого співробітництва сприяння розвитку інноваційної політики шляхом обміну інформацією та передовим досвідом щодо комерціалізації науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт (зокрема, механізми підтримки заснування підприємницької діяльності, пов'язаної з використанням технологій), кластерний розвиток та доступ до фінансових ресурсів, що також кореспондується з цілями Глави 9 «Інтелектуальна власність» – спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін (стаття 157).

У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [23] наголошується, що глобалізація та сучасні телекомунікаційні технології створюють широкі можливості для залучення широкого кола сторін (бізнесу, громадянського суспільства, наукової спільноти) існування та розвитку успішних інноваційних підприємств і кластерів, розвитку інноваційної інфраструктури, що сприяло би реалізації високого освітнього та наукового потенціалу України, здатного продукувати різноманітні нововведення у вигляді ідей, наукових розробок, патентів та мало б багато більший і довгостроковий ефект.

Активізація трансферу новацій, виходу на серійне виробництво в Стратегії бачиться в т.ч. через сприяння створенню кластерів, які об'єднують промислові підприємства з науковими установами і закладами вищої освіти, що здійснюють науково-методичне забезпечення впровадження новацій; сприяння створенню інноваційної інфраструктури, яка надаватиме юридичний супровід і різні види консультаційних послуг як авторам новацій, так і бізнесу; створення консорціумів, які об'єднують заклади вищої освіти, наукові установи і підприємства, проведення інвентаризації технологічних рішень (їх рівня і готовності до впровадження), розроблених закладами вищої освіти та науковими установами, а також підприємств, здатних виробляти конкурентоздатну продукцію на основі цих технологічних рішень.

Можна виділити безліч різних форм інноваційних підприємств, науково-паркових структур, зокрема наукові парки, технологічні і дослідницькі

парки, інноваційні, інноваційно-технологічні і бізнес-інноваційні центри, центри трансферу технологій, бізнес-інкубатори, інкубатори технологій, віртуальні інкубатори, технополіси тощо.

З вдалих прикладів співробітництва України та ЄС, його держав-членів, їхніх компаній щодо створення та функціонування наукових парків можна вказати на активну діяльність «Європейського інституту інноваційних технологій» (м. Лондон), німецького наукового центру «Євроцентрум» в науковому парку «Київська політехніка», створення у 2010 році в рамках проекту ЄС «Підтримка наукоємних та інноваційних підприємств та трансферу технологій в Україні» на базі Національного авіаційного університету (м. Київ) наукового парку «Аерокосмічні інноваційні технології» [24, с. 72].

Всі паркові структури можна класифікувати за різними критеріями, зупинимось на одному критерії. Так, А. Мельник [25, с. 27] пропонує виділяти такі типи наукових парків: власне наукові парки; дослідницькі парки, що відрізняються від перших тим, що в їх межах нововведення розробляються лише на стадії технологічного прототипу (технопаркові структури) і інкубатори та інноваційні центри.

Серед відмінних рис, характерних ознак інкубаторів автор, посилаючись на досвід їх функціонування, виділяє таке. Проформою інкубаторів у сфері інноваційної діяльності можна вважати так звані творчі комуни архітекторів, дизайнерів та художників, майстрів народних промислів, що перебували в окремих приміщеннях, перебудованих для створення найбільш сприятливого для творчості і спілкування середовища, та надавали визначений набір послуг колективного користування, у Великобританії.

Сучасні інкубатори як багатофункціональні комплекси надають різноманітні послуги (інформаційні, консультативні послуги, надання в оренду/користування приміщення й устаткування) новим інноваційним фірмам, що знаходяться на стадії виникнення та становлення, інкубаційний період, протягом якого надаються такі послуги, є нетривалим, зазвичай від 2 до 5 років, після чого інноваційна структура залишає інкубатор і починає самостійну діяльність [26, с. 179].

Інкубатори можуть діяти як самостійні організації або входити до складу технопарку, крім того, можна виділити як окремий вид віртуальні інкубатори, «інкубатори без стін», що виконують всі функції звичайних інкубаторів (оцінка комерційного потенціалу інноваційного проекту як основи

для створення нового інноваційного підприємства, проведення маркетингових досліджень, пошук партнерських організацій тощо), але без фізичного контакту в межах певного приміщення, що значно розширює коло потенційних клієнтів інкубатора та зменшує інвестиції в його створення [27].

Закон України «Про наукові парки» від 25.06.2009 р. № 1563-VI [28] визначає науковий парк як «юридичну особу, створену за ініціативи вищого навчального закладу та / або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розробки та виконання проектів наукового парку». Метою створення наукового парку є розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності ЗВО та/або наукової установи, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень та їх впровадження на вітчизняних та іноземних ринках.

Цікавим та обґрунтованим є підхід до типізації паркових структур, запропонований у проекті Закону України № 7658 від 11.08.2022 року «Про інноваційні парки» [29], внесеному Кабінетом Міністрів України і спрямованому на визначення правових та організаційних засад створення і функціонування інноваційних парків на території України для забезпечення розвитку економіки України інноваційним шляхом. Так, законопроект визначає в якості основної структури «інноваційний парк» (господарське об'єднання, що створюється з метою розвитку науково-технічної та/або інноваційної діяльності, використання наявного наукового та/або інноваційного потенціалу, матеріально-технічної бази, інноваційної та дослідницької інфраструктури для створення та комерціалізації результатів наукових досліджень, впровадження інновацій), а «науковий парк», як юридичну особу, що створюється у формі господарського товариства, яка має у складі учасників не менше одного закладу вищої освіти та/або наукової установи, в якості його виду.

Що стосується інкубаторів, то, на відміну від положень поточного законодавства, вони розглядаються разом з бізнес-акселератором, інноваційним кластером, інноваційним хабом в якості елементу інноваційної інфраструктури, що може входити до складу інноваційного парку або наукового парку як його виду.

Враховуючи наведене та раніше проведені дослідження, можна зробити висновок, що, на відміну від інкубатора, який надає різноманітні інформаційні, консультативні послуги, доступ до приміщення

й устаткування тощо на певний інкубаційний період новим інноваційним структурам, що знаходяться на стадії виникнення та становлення, науковий парк здійснює повний комплекс заходів, спрямованих на інтенсифікацію процесів створення інновацій, створення, розроблення нових видів інноваційного продукту, їх комерціалізацію, організацію та забезпечення їх виробництва, в т.ч. на підтримку наявних інноваційних структур та створення нових суб'єктів інноваційної інфраструктури.

Висновки. Підсумовуючи, треба погодитися з О. Зельдіною [30, с. 83], що інноваційна модель економіки через проведення загальних структурних інноваційних перетворень може як забезпечити підвищення інвестиційної привабливості держави загалом, так і створити додаткові стимули для інвесторів, які вкладають кошти в інноваційну сферу на міжнародному, національному і локальному рівнях.

Україна має знайти баланс між інтеграцією технологій, інвестиціями в людський капітал та інноваційною системою. Тільки в синергії усіх складових частин (стабільна сучасна законодавча база, соціально-політична стабільність, розгалужена інноваційна інфраструктура, розвиток всіх сфер економічної діяльності, розвиток людського капіталу) можливе підвищення конкурентоспроможності держави, зростання добробуту населення.

Література

1. The Eastern Partnership – Europe without dividing lines, 2 October, 2013. By Carl Bildt, Minister for Foreign Affairs of Sweden, special to The Day. Issue № 59(2013). URL: <https://day.kyiv.ua/en/article/day-after-day/eastern-partnership-europe-without-dividing-lines>.
2. Готра В.В. Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення інноваційного розвитку економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 2(2). С. 235-243.
3. Конкурентоспроможність України 2020-2021: інформаційний огляд та ситуаційний аналіз. Київ, 2021. 71 с.
4. Global Innovation Index 2020. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2020/ (дата звернення: 24.11.2022).
5. Global Innovation Index 2021. Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_publications/gii_2021.pdf (дата звернення: 20.11.2022).
6. Крилов Д.В. Аналіз рейтингового оцінювання розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10285> (дата звернення: 24.11.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.8.

7. European and Regional Innovation Scoreboards 2021. URL: https://interactivetool.eu/EIS/EIS_2.html (дата звернення: 24.11.2022).

8. Микитин О.З. Сучасні тенденції інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності в Україні: євроінтеграційний аспект. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 42. URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/1634-D0%A2D0%B5D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1568-1-10-20221006%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/1634-D0%A2D0%B5D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1568-1-10-20221006%20(1).pdf).

9. Thomson A.M., Perry J.L. Collaboration Processes: Inside the Black Box. Public Administration Review. Vol. 66. N. s1, 2006. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1540-6210.2006.00663>.

10. Бобровник Д.О. Дихотомія «локальне / глобальне» як основоположний концепт набуття міжнародної правосуб'єктності територіальною громадою. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 58-66.

11. Онікієнко В.В. Інноваційна політика країн Євросоюзу та СНД: проблеми і практика реалізації. *Український соціум*. 2006. № 3. С. 170-183.

12. The European Cluster Memorandum. Promoting European Innovation through Clusters: An Agenda for Policy Action. Prepared by The High Level Advisory Group on Clusters, chaired by Senator Pierre Laffitte. URL: http://www.vinnova.se/upload/dokument/VINNOVA_gemensam/Kalender/2008/Klusterkonferens_jan08/European%20Cluster%20Memorandum%20Final.pdf.

13. Яцишина І.В. Інноваційна стратегія євро-спільноти: соціальний вимір. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1868>.

14. Communications from the Commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 3.3.2010. COM(2010) 2020. 32 p.

15. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of Regions. Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union. SEC(2010)1161. Brussels, 6.10.2010. URL: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf#view=fit&pagemode=none.

16. Європейська Рада схвалила стратегію Європа-2020. *Євробоюлетень*. 2010. Квітень, № 4.

17. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Innovation_activitychange.

18. Голиченко О.Г. Национальная инновационная система: от концепции к методологии исследования. *Вопросы экономики*. 2014. № 7. С. 39-45.

19. Готра В.В., Варшава О.В. Напрямки підвищення ефективності державної політики в сфері інноваційного розвитку підприємництва в Україні.

Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Випуск 32. С. 28 -31.

20. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність України за 2020 рік». Київ : Державна служба статистики України, 2021. 243 с.

21. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. *Офіційний вісник України*. 2018. № 24. Ст. 852.

22. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?find=1&text=%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%BD#Text.

23. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.

24. Куриляк В. Кластери та наукові парки як рухома сила процвітання в умовах глобальної економіки. *Вісник економічної науки України*. 2013. № 2. С. 71-74.

25. Класифікація наукових парків як суб'єктів правовідносин інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2016. Випуск 37. Том 2. С. 25-28.

26. Каратаев А. Научные парки развитых капиталистических стран. *Внешняя торговля*. 1990. № 9. С. 175-182.

27. Дослідницькі університети як центри інноваційного розвитку країни / Інтерв'ю ректора Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут. *Дзеркало тижня*. 2011. № 2. URL: <http://www.dt.ua/articles/73711#article>.

28. Про наукові парки : Закон України від 25.06.2009 р. № 1563-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 51. Ст. 757.

29. Проєкт Закону України №7658 від 11.08.2022 року «Про інноваційні парки». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74710.

30. Зельдіна О. Поняття інвестиційно-інноваційної моделі в умовах сталого розвитку економіки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 83-88.

*Турченко Є. І.,
адвокат,
начальник юридичного відділу
Донецького національного університету
імені Василя Стуса*